

4. Солнцев В.М. Язык как системно-структурное образование. — 2-е изд. дополн. — М.: Недра. — 1977. — 341 с.
5. Трубецкой М.С. Основы фонологии. — М.: Изд-во иностр. литературы. — 1960. — 372 с.
6. Breal M. Essai de Semantique. Science des significations. — Paris, 1924. — 154 p.
7. Goursky S.E. The Idiomatic Heart of the English Language. — Lvov: Vishcha shkola. — 1975. — 179 p.

Список скорочень

- LDE — Longman Dictionary of Contemporary English. — London, 1979 — 1668 p.
 СДО — Семантико-диференційна ознака.
 БАРС — Большой англо-русский словарь. В. 2-х т. /Под общим руководством И.Р. Гальперина. — 3-е изд. — М., 1972.

Roman Dudok. Invariant Meaning and Structure of Polysemantic Unit. The semantic structure of polysemantic linguistic units has been discussed in the paper. The methodological approach called "meaning — sense" is shown in the article. The method predetermines two kinds of the semantic content of the same linguistic unit — the invariant in language and the variable in speech. The invariant semantic content is termed "meaning" and the variable — "sense". The process of generating different exact senses of the same linguistic unit in speech and the invariant meaning determined by the language semantic system are shown in the article.

Олександра Островська

ТИПОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ДІЄСЛІВ-ЗВ'ЯЗОК ОЦІННОЇ СЕМАНТИКИ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Актуальність вивчення дієслів-зв'язок англійської мови визначається, з одного боку, важливістю вивчення мови у реальному дискурсі, виявленням специфіки функціональної семантики мовних одиниць з урахуванням ситуації спілкування, а з іншого боку — недостатнім вивченням дієслів аксіологічної тематики, зокрема англійських дієслівних зв'язок у художньому дискурсі.

Мета статті визначити прагматичний потенціал англійських дієслівних зв'язок, які є реалізаторами категорії оцінки, з погляду функціонально-комунікативного їх аналізу в художньому дискурсі. Дієслова-зв'язки експлікуються у терміні категорія оцінки, який і визначає тип дискурсу. Для цих дієслів характерні деякі властивості, які відрізняють їх від інших дієслів. Насамперед вони виділяються своєю функцією, оскільки виступають у реченні в складі іменникового присудка і сполучають підмет із предикативним членом. Суть предиката полягає у визначенні й оцінці статичних властивостей і динамічних проявів об'єктів дійсності та їх відношень. Ядро предикатної лексики складають дієслова. З їхніми семантичними класами пов'язані і основні типи значень ознаки, а також важливі типи речень.

Увесь масив предикатів Л. Васильєв групує за трьома критеріями: 1) за домінуючими компонентами їх значень, які виділяються на базі лексичних парадигм; 2) за ядерними компонентами, які виконують функцію ідентифікаторів основних семантичних класів слів і фразеологізмів, що виділяються за денотативним принципом; 3) за синтагматичними компонентами, які вищлюються на базі семантико-синтаксичних моделей речення, ядром яких є предикати. Ці три класифікації перехрещуються між собою. За домінуючими лексичними компонентами значення виділяються два основні типи предикатів: існування (згідно з домінуючим компонентом "бути" або "не бути") і акціональні (згідно з домінуючим компонентом "здійснювати щось" з позитивним чи негативним відтінком) [3, с. 119].

Н. Сазонова трактує предикативність як визначальну ознаку одиниці мовленнєвого спілкування і вважає, що її варто розглядати як властивість речення і як обов'язкову умову його існування [8, с. 10].

Предикативність — це поняття відношення, яке відображає наявність або відсутність зв'язку будь-якого предмета чи явища з поняттям існування, буття. Власне ствердження наявності або відсутності зв'язку будь-чого з будь-чим, зв'язку двох обов'язкових компонентів усіх повідомлень становить зміст предикативного відношення. Предикативний зв'язок між підметом і присудком найчіткіше виявляє предикативність у реченні. За своєю значущістю у

структурі речення ця предикативність вважається первинною. Предикативність як властивість речення можна спостерігати у формі предикативного зв'язку між членами речення. Вона пов'язує не лише головні члени (підмет і присудок), але й деякі інші члени речення. У цьому випадку її можна назвати вторинною. У першому випадку (підмет + присудок) присудок як слово, що виражає предикативність, є головною структурною віссю предикативності, яка організовує усе речення. Присудок разом із підметом утворюють структурний центр речення і виражають, як правило, первинний предикативний зв'язок. Вторинна предикативність може стосуватись як другорядних членів речення, так і головних. Вона предикуює у реченні щось додатково до первинної предикативності, але не виступає у формі присудка.

Категорія предикативності, як наголошує О. Котова, є носієм функції повідомлення у висловлюваннях, оскільки предикативний знак, на відміну від інших мовних знаків, які виконують функцію називання завжди виконує цю функцію [6, с. 60]. Отже, предикативність виражає первинну інформативність, яка складає суть повідомлення. Можна вважати, що предикативне функціонування лексичних оцінних одиниць є критерієм виділення такого прагматичного типу речень, як оцінка.

Оцінні оператори можуть виявлятися як предикати, предикативи (частина складеного присудка), предикативні означення і атрибути. Оцінні предикати виражають оцінне ставлення суб'єкта до об'єктів, передача якого є основною метою повідомлення мовця. У тих випадках, коли оцінний оператор уживається у функції предикативного означення, він послуговується елементом, на який припадає комунікативний центр висловлювання: *"Don't be childish, Mr. Craig', she said sharply"* [11, с. 18]. Предикативне значення (*sharply*) характеризує предикат в оцінному смислі, відображаючи ставлення суб'єкта оцінки до того, що відбувається, і є вираженням нейтральною предикативною одиницею. Той факт, що при редукції предикативного означення видозмінюється смисл висловлювання, свідчить про значущість оцінної одиниці, яка вживається у цій синтаксичній функції.

Щодо атрибутивного вживання оцінних операторів, то, очевидно, правомірною є думка тих авторів, які розмежовують поняття ознаковості і предикативності. Оцінні (особливо соціально зумовлені) характеристики, як правило, є невід'ємною частиною предметів, ситуацій та інших оцінних об'єктів. Кваліфікації на зразок *good girl, nice flat* та ін. не є пов'язані з вираженням предиката, а, навпаки, відображають цілісність структури і зміст іменної групи. Атрибутивне вживання оцінних одиниць у реченні не є основою для виділення речень із первинною оцінною інформативністю [5, с. 155]. Оцінні оператори, які використовуються у предикативі, виражають стан об'єкта оцінки, який приписує їм суб'єкт. На думку В. Адмоні, властивість, яка виступає у присудку, починає трактуватися як така, що стає властивою предмету, тобто певною мірою отримує відтінок стану [1, с. 80].

Зміст предиката не обмежується вираженням ознаки. Його змістом, окрім думки про ознаку, може бути думка про властивість, відношення, спонукання до дії, оцінювання певного об'єкта. О. Вольф виділяє в окрему групу аксіологічні предикати. Ми, дотримуючись цього ж погляду, під аксіологічними предикатами розуміємо клас предикатів, які входять до структури оцінки, об'єднуючи її суб'єкт та об'єкт. Аксіологічний предикат є основним засобом експлікації модальної рамки оцінки, і ми відносимо його до первинного. Він уводить у висловлювання експліцитну суб'єктивність, указуючи на наявність оцінного суб'єкта, і представляє оцінку як таку, що належить до його концептуального світу [4, с. 95]. Дієслова-зв'язки завжди наявні в аксіологічних предикатах і входять до модальної рамки оцінки. У семантичному плані дієсловам-зв'язкам притаманні певні трансформації їхніх значень. Як правило, ці семантичні перетворення в дієслівній зв'язці є десемантизацією, делексикологізацією вихідного значення.

А. Кузнецов розмежовує дієслова-зв'язки відповідно до ступеня їх десемантизації на "чисті" зв'язки та "напівзв'язки". Цей поділ базується на їх семантичній відмінності [7, с. 80-81]. Основна формальна ознака дієслова-зв'язки, яка закріплена в самій назві, визначається її основною функцією — забезпечувати лексичними засобами вираження логічного зв'язку в реченні, а також у певному контексті реалізовувати оцінне значення. Усі дієслова, які вживаються у функції зв'язки, втрачають частину свого вихідного лексичного значення. Ці властивості є вирішальними у визначенні дієслівних зв'язок. Проаналізувавши ряд дієслів, ми відібрали як найуживаніші в англійській мові такі дієслова-зв'язки, що експлікують категорію оцінки: *to be, to feel, to seem, to keep, to hold, to remain, to continue, to become, to come,*

to get, to go, to grow, to turn, to make, to look, to like. У сполученнях на зразок: *to go mad, to turn white, to keep silent* дієслова разом із предикативним членом утворюють дуже тісно пов'язане сполучення, яке називає одне поняття. У цьому комплексі основне смислове навантаження несе не дієслово, а пов'язаний із ним прикметник або іменник. Однак це не означає, що дієслово у таких конструкціях стає семантично нейтральним. Воно лише змінює характер свого значення і починає виражати категорію існування, становлення або зміни якоїсь субстанції чи її якості, що визначається предикативним членом, тобто починає виражати певну форму існування явища. Подібно до інших семантичних полів, семантичне поле оцінних дієслівних зв'язок має свою особливу інтегральну семантичну ознаку. Їх об'єднання в лексико-семантичне поле (ЛСП) відбувається на основі семантичної властивості, що визначається негативно — як часткова десемантизація вихідної дієслівної лексеми. Цій інтегральній ознаці притаманний динамічний характер, оскільки він допускає певну трансформацію значення в межах одного дієслова і вимагає врахування двох семантичних параметрів (що було і що сталося).

Дієслова-зв'язки можна згрупувати у три відносно самостійні мікрополя, які разом із іншими частинами мови реалізують функцію категорії оцінки. До першого мікрополя належать дієслова-зв'язки, які виражають існування певної якості або стану, що є характерним для суб'єкта і у дискурсі може трактуватися як оцінка. Типовим дієсловом цього мікрополя, тобто таким, який утворює його ядро, є дієслово *“to be”*. Далі ми сюди ж ми відносимо дієслова: *to feel, to seem, to mean*.

Як відомо, у сучасній англійській мові поширене вживання в субстантивній функції допоміжних і модальних дієслів, а також зв'язки *“to be”* з метою уникнути повторення неслужбового дієслова в складі дієслівного присудка або предикатива в складеному іменниковому присудку. Цю проблему вперше розглянув Л. Блумфілд, він, зокрема, наголошував на граматичній природі явища, яке назвав субституцією. Цей термін об'єднує у собі значення термінів *“заміна”* і *“репрезентація”* [2, с. 269]. Важливими проблемами лексичної семантики є співвідношення лексичного значення і поняття, структура лексичного значення і семантична структура слова. При розгляді субстантивного дієслова як повнозначного і зв'язки змішуються два види відмінностей: з одного боку, синтаксична відмінність між самостійним уживанням дієслова *“to be”* і вживанням для зв'язку, а з іншого — відмінність семантична: між значенням цього дієслова *“існувати”, “бути”* і повною відсутністю значення. Друге мікрополе утворюють дієслова, які означають збереження або продовження стану і якості суб'єкта, і відповідно оцінного судження щодо нього. Основне з них, на нашу думку, є дієслово *“to keep”*, а периферійними — дієслова *to hold, to remain, to stay, to continue*. У третє мікрополе, ядром якого, на наш погляд, є дієслово *“to become”*, входять дієслова-зв'язки, що означають зміну стану або якості, як-от: *to come, to get, to go, to grow, to turn, to make, to look*. Частотність уживання англійських дієслів-зв'язок, що виконують функцію категорії оцінки, на основі проаналізованих нами творів, ми представляємо у таблиці 1.

Із таблиці 1 видно, що серед дієслів-зв'язок категорія оцінки найчастіше реалізується у ЛСП, яке означає *“існувати”, “бути”*, тобто у тому, ядром якого є дієслово *“to be”*. На це ЛСП припадає 56,1 %, на друге — 36,8 %, а на третє — 9,2 % уживань. У перші два мікрополя переважно об'єднуються так звані дієслова статичної дії, у третє — потрапляють дієслова, які означають за своїм первинним значенням дії динамічного характеру. Деякі дієслова-зв'язки є членами кількох мікрополів одночасно (дієслова *to make, to go*). Ця їхня особливість пов'язана з тим, що в різних конструкціях вони можуть виражати різні смислові відтінки: або існування, або становлення стану. Відповідно дієслова-зв'язки, як і будь-які інші лексеми, можуть бути багатозначними. Семантична ознака *“існування”*, що творить основу смислу дієслова-зв'язки *“to be”*, визначає місце вказаного дієслова-зв'язки в рамках першого мікрополя. Водночас зв'язка *“to be”* у сполученні з іншими частинами мови може виражати як позитивну, так і негативну оцінку, наприклад: 1) *“Fortunately for Martin, he was brilliant”* [9, с. 17]; 2) *“The delegates were wrong”* [9, с. 158].

Таблиця 1

Статистичний аналіз уживання дієслів-зв'язок у функції категорії оцінки

Лексико-семантичні мікрополя	Автори та назви творів			
	A. Hailey “Overload “	Cr. & J. Colliers “Decision in	I. Show “Evening in Byzantium”	Th. B. Costain “The Darkness & the Dawn”

Загальна к-сть прикл.	389		Philadelphia		284		315		355	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
To be	50	12,85	81	28,52	31	9,84	48	13,52		
To keep	22	5,65	7	2,46	5	1,58	18	5,07		
To become	40	10,28	31	10,91	44	13,96	37	10,42		

У першому випадку зв'язка "to be", вжита у минулому неозначеному часі, у сполученні з прикметником *brilliant* виражає позитивну оцінку (які можна також кваліфікувати як оцінку за розумовими здібностями), а у другому — "to be" і прикметник *wrong* експлікують негативне оцінне значення. В обох випадках оцінка є експліцитною і суб'єктом оцінки є сам автор. Коли дієслово "to be" у простій особовій формі є компонентом аналітично пасивної форми корелята, воно, як правило, дублюється у складі репрезентуючої форми: "I saw you talking to David Teichman", Green said. 'He was something in his day, wasn't he?' 'He certainly was'" [11, с. 147]. Необхідно зауважити, що дієслово-зв'язка "to be" може виступати і як повнозначне дієслово, яке у певному контексті виражає ту чи іншу оцінку. Усі дієслово-зв'язки, що входять до першого мікрополя є дієсловами чуттєвого сприйняття, основне значення яких знаходить своє відображення і реалізує оцінне судження у широкому діапазоні сполучення з різними частинами мови. У рамках першої підгрупи створюється автономне об'єднання лексем, основою для якого є семантична ознака "існування, відчуття, сприйняття". Більшість цих дієслів у своєму основному значенні є дієсловами чуттєвого сприйняття. Основними дієсловами-зв'язками, крім дієслова "to be", які передають оцінне значення сприйняття і відчуття, у цій групі є дієслова: *to feel, to seem, to mean*. Найширшим за значенням є дієслово "to feel": 1) "She felt let down and disappointed, though not to have got some definite information while Yvette was with her" [10, с. 375]; 2) "I felt sorry for him", Laura Bo said" [10, с. 291].

В обох випадках дієслово-зв'язка "to feel" уживається у складеному іменниковому присудку і сполучається з дієсловом (у першому прикладі) і з прикметником (у другому). У деяких випадках, коли значення дієслова "to feel" стає менш стійким, його можна замінити дієсловом "to be". Коли після вказаного дієслова стоїть зворотна частка, воно стає повнозначним, наприклад: "I feel myself a little better" [7, с. 95]. Варто зауважити, що навіть у тих випадках, коли вживання цього дієслова як зв'язки найчіткіше, пов'язані з ним предикативи характеризуються певною семантичною однорідністю, оскільки вони виражаються, як правило, прикметником або дієприкметником, що виконує функцію означення і вказує на внутрішній стан суб'єкта, його відчуття. У цьому значенні можна говорити про збереження семантичної подібності дієслово-зв'язки до основного значення самого дієслова. До дієслів-зв'язок, які відображають категорію оцінки через сприйняття органами відчуття, можна зарахувати також і дієслова, які входять до різних мікро-ЛСП, зокрема, дієслово "to look", яке ми відносимо до третього мікрополя, і дієслово "to seem", що належить до першого мікрополя. Ми розглядаємо ці дієслова не лише у їх основному сенсорному значенні, але також як і дієслова, що виражають судження про певний об'єкт, наприклад: 1) "She was fifty, but looked about thirty-five, with a trim figure and a gentle, unlined, non-Hollywood face" [11, с. 46]; 2) "On that basis, her declaration equality — which it clearly was — seemed reasonable" [10, с. 146].

Дієслово "to seem" за значенням подібне до дієслова "to look" і виступає в аналогічних синтаксичних конструкціях, про що свідчать наведені приклади. Відмінність між дієсловами-зв'язками "to look" та "to seem" полягав у тому, що "to look" стверджує достовірність вираження, натомість "to seem" виражає сумнів у цій достовірності.

Ядром другого мікро-ЛСП дієслів-зв'язок, які експлікують оцінку, є дієслово "to keep". Це дієслово, як і інші дієслова, що створюють периферію вказаного мікрополя, означають збереження стану з відтінком активності суб'єкта, наприклад: 1) "Government was concentrated in one branch, and we have seen what happened: legislatures kept running from one extreme to the next according to the passings of the day" [9, с. 207]; 2) "Roger Sherman continued to believe that states knew best what their people wanted" [9, с. 187]. У першому прикладі спостерігається збереження стану, а у другому — продовження. Характерною ознакою дієслів-зв'язок третього мікро-ЛСП є ознака зміни стану та якості або їх встановлення, наприклад: 1) "It is true enough that the people are frequently slow to become aroused, and slower to act" [9, с. 267]; 2) "That man

writes so badly, I **get angry** at him even when he gives me a rave” [11, с. 139]; 3) “As he read the familiar pages, he was conscious of a **growing unease**, and at the end a vast echoing emptiness” [11, с. 71].

Дієслово-зв'язка “to become” разом із дієприкметником виражає зміну стану (перший приклад), а дієслова-зв'язки “to get”, “to grow” (другий та третій приклади) вказують на зміну якості. Отже, до дієслів-зв'язок ми відносимо дієслова зі значеннями “існування”, “буття”, “відчуття”; ті, яким властиві ознаки тривалості стану, а також дієслова, що означають зміну стану або якості. Усі вони входять у предикативні конструкції, які реалізують “оцінку”. Ця реалізація може здійснюватися на диференційному рівні у дискурсі.

Література

1. Адмони В.Г. Синтаксис современного немецкого языка. Система отношений и система построений. — Л.: Наука. Ленингр. отд-ние, 1973. — 366 с.
2. Блумфилд Л. Язык: Пер. с англ. Е.С. Кубряковой и В.П. Мурат. — М.: Прогресс, 1968. — 607 с.
3. Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика. — М.: Высш. шк., 1990. — 175 с.
4. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. — М.: Наука, 1985. — 226 с.
5. Колесник С.Н. Оценочные номинации и их функционирование в тексте (на материале англ. языка): Дис. ... канд. филол. наук. — Киев, 1988. — 155 с.
6. Котова О.А. Функция предикативного знака в современном немецком языке // Структура и функция синтаксических единиц в германских языках. — Горький, 1983. — С. 57-63.
7. Кузнецов А.М. Структурно-семантические параметры в лексике: на материале английского языка. — М.: Наука, 1980. — 160 с.
8. Сазонова Н.М. Предикативные структуры в современном английском языке. — К.: Рад. шк., 1969. — 142 с.
9. Collier Christopher. James Lincoln Collier. Decision in Philadelphia. New York: Random House, 1986. — 271 p.
10. Hailey Arthur. Overload. — New York, 1986. — 500 p.
11. Shaw Irwing. Evening in Byzantium. — Great Britain, 1976. — 284 p.

Olexandra Ostrovs'ka. The Typology of English Link Verbs of Evaluation Semantics in Fiction Discourse. The main point of this article is to analyse the peculiarities of the realization of the category of evaluation by means of the link verbs in the discourse. Link verbs express the existence of a certain quality or state. The nucleus of the microfield is the verb “to be”. The verb “to keep” is the nucleus of the microfield of the verbs that define the maintenance or continuation of the state. The verb “to become” is a nucleus of the verbs that demonstrate the change of the state or quality.

Михайло Попович

ПРО МОВНО-ЛОГІЧНІ ЧИННИКИ КАТЕГОРІЇ ДЕТЕРМІНОВАНОСТІ / НЕДЕТЕРМІНОВАНОСТІ ІМЕННИКА

Предметом аналізу у цій статті є проблема взаємозв'язку явища актуалізації іменника у мовленні з механізмом його предикативного означення, внаслідок чого іменник набуває відповідного до моменту мовлення функціонально-семантичного стану.

Процес смислової модифікації номінативних одиниць мови у мовленні складає граматичну сутність категорії детермінованості/недетермінованості, а за іншою термінологією, “категорії предикативної настанови іменника” [8, с. 8-11]. Ця категорія акумулює в собі смислову інформацію про семантичну природу позначуваного іменника, про те, як воно стосується до предметного світу, — є чимось існуючим або неіснуючим, конкретним або абстрактним, одиничним або множинним, відомим або невідомим, реальним або нереальним, окремим, частковим або загальним, дискретним або недискретним та ін. Отже, категорія предикативної настанови іменника — це спосіб представлення його позначуваного у конкретному акті мовлення, який традиційно визначається як категорія детермінованості/недетермінованості іменника (далі Д/Н).

Категорія предикативної настанови іменника об'єднує в собі різні складові комунікативного процесу: суб'єктів спілкування, номінативні одиниці мови, а також різні мовні та немовні чинники, які забезпечують семіологічний зв'язок між предметом мовлення та